บทที่ 5
การอุดมศึกษา

การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาในช่วงที่ 3 ของระบบการศึกษา ผู้ที่จะเข้าเรียนได้จะต้องจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาในช่วงนี้คือการศึกษาในมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู โรงเรียนและสถาบันเทคนิค และสถาบันฝึกวิชาชีพชั้นสูง การศึกษาขั้นอุดมศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องให้ความรู้ พัฒนาความสามารถและทักษะต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การอาชีพในระดับสูง ทั้งนี้ เพราะเป็นที่ยอมรับกันดีแล้วว่าจุดประสงค์ประการหนึ่งของการมีชีวิตอยู่ก็คือการสร้างความสามารถที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้ หรือกล่าวในวงแคบก็คือการหาทางให้ความรู้สำหรับการประกอบอาชีพในระดับสูงนั่นเอง การอุดมศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนที่จะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว สำหรับหลักการในการจัดการอุดมศึกษาจะต้องถือคนส่วนใหญ่เป็นหลัก และมุ่งจัดโดยมีเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาการอาชีพมากกว่าจะจัดเพื่อคนส่วนน้อย และจะต้องใช้สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันฝึกอบรมในระดับสูงและเป็นสถาบันฝึกอบรมอาชีพเพิ่มเติมตลอดจนต่อเนื่องด้วย

1. ความหมาย จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

1.1 ความหมายของการอุดมศึกษา

การอุดมศึกษา เป็นการศึกษาแบบหนึ่งที่จัดให้แก่คนวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว ในขณะที่ประถมศึกษานั้นเป็นการศึกษาสำหรับเด็กเล็ก และมัธยมศึกษาสำหรับเด็กวัยรุ่น โดยเหตุนี้จึงมักจะมีผู้เรียกการศึกษาระดับอุดมศึกษาว่า การศึกษาระดับที่สาม (Tertiary Education) หรือการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษา (Post-Secondary Education) เพราะเป็นการศึกษาที่ต่อจากระดับมัธยม (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2518 : 1) การอุดมศึกษานั้นเป็นการศึกษาสำหรับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้วนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะทำให้เราเข้าใจว่าเรากำลังผูกพันอยู่กับคนและเป็นคนวัยเฉพาะซึ่งไม่ใช่เด็กเล็กและเด็กวัยรุ่น แต่ใน

ขณะเดียวกันก็ยังไม่เป็นผู้ใหญ่เต็มที่โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี ส่วนในระดับสูงขึ้นไปถึงปริญญาโท และเอกนั้นก็จะเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว ซึ่งควรจะได้รับการปฏิบัติเป็นอีกลักษณะหนึ่ง วัยที่พอจะถือเป็นบรรทัดฐานของการเป็นผู้ใหญ่จึงอาจกล่าวได้กว้างๆ ว่าประมาณ 20 ปีขึ้นไป การเริ่มจะเป็นผู้ใหญ่นั้นจึงเริ่มต้นประมาณเมื่ออายุ 17-18 ปีขึ้นไป ซึ่งผู้อยู่ในวัยนี้ควรจะจบชั้นมัธยมบริบูรณ์และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยทั่วไปผู้ที่เรียนจบจะมีอายุประมาณ 18 ปี การเรียนรู้และเริ่มกิจกรรมเพื่อการเป็นผู้ใหญ่จึงอาจจะเริ่มต้นได้ตั้งแต่อายุ 17-18 ปีขึ้นไป การอุดมศึกษาจึงมักจะจัดให้กับคนตั้งแต่วัยนี้เป็นต้นไป (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524 : 3-4) จริงอยู่ที่นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาล้วนแต่อยู่ในวัยแห่งความเป็นผู้ใหญ่แล้วทั้งสิ้น แต่มีความคิดดั้งเดิมที่ว่ามหาวิทยาลัยควรมีเฉพาะคนหนุ่มสาว ส่วนผู้ใหญ่หรือผู้มีประสบการณ์และมีงานทำแล้วต้องเรียนนอกระบบการศึกษา ต่อมาได้มีการให้ความเห็นว่า ความเป็นผู้ใหญ่หมายถึงชายหรือหญิงที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ มีงานทำและมีประสบการณ์ในการทำงาน และควรจะให้คนหนุ่มและผู้ใหญ่สามารถเข้าเรียนด้วยกันได้ เพื่อทำให้หลักการสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นให้มากที่สุด การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีไว้เพื่อทุกคน ทั้งนี้ เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพและสังคม ตลอดจนเป็นการพัฒนาตนเองและยังเป็นการให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นและทันสมัยอยู่เสมอ (Unesco, 1974 : 14)

1.2 จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มี 2 ประการ (Unesco, 1974 : 7) คือ

1. ฝึกอบรมเพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญระดับสูง เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม

2. แพร่ขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไปยังคนหนุ่มสาวและผู้ใหญ่ให้มากที่สุด และต้องให้ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จนสามารถพัฒนาตนเองและสังคมได้

การที่จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาเป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า ปัจจุบันปัจจัยต่างๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการ

ดำเนินชีวิต และพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก

1.3 หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันการอุดมศึกษามีหลายประเภท คือ การศึกษาในมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู สถาบันเทคนิค โรงเรียนอาชีพและมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องกระทำตามหลักสากลอยู่ 3 ประการ (พนัส หันนาคินทร์, 2521 : 73-74) คือ

1. ด้านการสอน เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่จะเผยแพร่ความรู้ความคิด ทั้งที่ได้รับถ่ายทอดมาและที่ได้คิดค้นคว้าขึ้นมาใหม่ การสอนนับได้ว่าเป็นหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัย

2. ด้านการวิจัย การวิจัยหมายถึงการแสวงหาความจริงอันจะเกิดประโยชน์แก่โลกและมนุษยชาติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การค้นคว้าบุกเบิกและแสวงหาความรู้ใหม่นั่นเอง ไม่ว่าจะดำเนินการด้วยวิธีใดก็ตาม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524 : 8) วิชาการทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกนี้ล้วนแล้วแต่อาศัยการวิจัย จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่จะต้องแสวงหาความรู้เพื่อแสดงให้ประจักษ์แก่โลก

3. ด้านการให้บริการแก่สังคม มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันของสังคมจึงมีหน้าที่โดยตรงที่จะให้บริการภายในขอบเขตและความเชี่ยวชาญเฉพาะของตัวเอง มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ที่จะต้องเผยแพร่สิ่งที่ได้ค้นพบจากการวิจัยอันเป็นประโยชน์แก่สังคมให้สังคมได้รับทราบ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น การปาฐกถา การจัดการอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

หน้าที่ทั้งสามประการนี้ถือว่าเป็นหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ หน้าที่ทั้งสามประการนี้จะเป็นไปได้เพียงไรก็ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของอาจารย์และนิสิตอันอันเป็นองค์ประกอบร่วมกันของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ อย่างแน่ชัด หน้าที่เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดการวางรูปงานเพื่อให้กิจการของมหาวิทยาลัยเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2. บทบาทและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยทางตะวันตก

มหาวิทยาลัยในความหมายสากลเป็นผลผลิตของสังคมตะวันตก เกิดในสมัยกลางเมื่อประมาณ 700 ปีเศษมาแล้ว โดยมีความเชื่อกันว่ามหาวิทยาลัยเหล่านั้นเกิดขึ้นโดยจิตใจหรือ

ประเพณีที่ใฝ่รู้ (Spirit of enquiry and tradition of Learning) โดยเหตุนี้วิธีการสอนจึงมุ่งเน้นที่การสร้างคุณภาพทางภูมิปัญญาให้กับนักศึกษามากกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำ การค้นคว้าและศึกษาด้วยตนเองจึงมีความสำคัญมาก นอกเหนือจากนั้นการขยายเพิ่มเติมความรู้จะมุ่งเน้นในด้านการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยประยุกต์ในลักษณะที่มุ่งเน้นที่ปัญหาของสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมโดยส่วนรวม

บทบาทและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยในตะวันตกแบ่งเป็นยุค ๆ (พูนศักดิ์ วรรณพงษ์, 2528 : 34-41) ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยในยุคกลาง ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 9-12 หรือที่เรียกกันว่ายุคมืด มหาวิทยาลัยนอกจากจะสะท้อนรูปแบบทางชนชั้น 2 ชนชั้น ซึ่งได้แก่ พระ กับ ชาวบ้าน แล้วยังสะท้อนความเชื่อถือในลัทธินับถือพระเจ้า มหาวิทยาลัยจึงตกอยู่ในการอำนวยการควบคุมของโบสถ์ วิหาร พระนักบวช เนื้อหาของการศึกษาทั้งหมด คือการเตรียมคนเป็นพระ เพื่อสร้างเสถียรภาพความมั่นคงให้กับศาสนจักร พระผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดศิลปความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ กฎหมาย ศิลปศาสตร์สาขาต่าง ๆ คล้ายคลึงกับรูปแบบของมหาวิทยาลัยในยุคกรีก-โรมันที่สอนให้คนเชื่อฟัง มี SCHOOL OF WORK เป็นที่ถ่ายทอดความเชี่ยวชาญ ทางเอเชียเองก็มีสำนักต่าง ๆ คล้ายกับสำนักตักศิลาในชมพูทวีป

2. มหาวิทยาลัยในยุคฟื้นฟู (Renaissance) ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 13-17 มหาวิทยาลัยในยุคนี้ได้สะท้อนรูปแบบของชนชั้นกษัตริย์-ขุนนาง เน้นความรู้สอนคนให้เป็นผู้ดี (Gentleman) เริ่มต้นมีการศึกษาศิลปศาสตร์ปรัชญาหรือสอนให้คนฉลาดรู้จักคิด (ปรัชญาเจริญรุ่งเรืองสุดขีดในสมัยกรีกและเริ่มตกต่ำลงในสมัยโรมันซึ่งเป็นยุคของนักรบ) บทบาทของมหาวิทยาลัยในยุคนี้รับใช้กษัตริย์ ขุนนาง หรือชนชั้นปกครองแต่ก็เกิดความขัดแย้งค่อนข้างมาก กล่าวคือ พวกพระก็พยายามรักษาอิทธิพลของศาสนจักรไว้เพื่อเสถียรภาพความมั่นคงของกลุ่มตน ในขณะที่กษัตริย์ขุนนางก็พยายามรักษาอิทธิพลของราชอาณาจักรไว้ ดังนั้น เนื้อหาการศึกษาจึงเปลี่ยนจากหลักสูตรเตรียมคนให้เป็นพระมาเป็นเตรียมคนให้เป็นผู้ปกครอง มหาวิทยาลัยจึงมีลักษณะคล้ายโรงเรียนการปกครอง โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษขณะนั้นเกิดชุมชนนักวิชาการ เริ่มสร้างสรรค์ความรู้

ใหม่ๆ มหาวิทยาลัยเริ่มมีบทบาทในการสร้างรูปแบบปรัชญาความคิดออกมามากขึ้น ในระยะนี้มหาวิทยาลัยในลักษณะหนึ่งจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ทางชนชั้นปกครองไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยในยุคนี้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยอิทธิพลความคิดของลัทธิ "ปัจเจกชนนิยม" (Individualism) ที่เน้นความมีอิสระ เสรีภาพในการคิด ตามความต้องการของสังคม ยุคนี้จึงนับเป็นยุคฟื้นฟูศิลปศาสตร์วัฒนธรรมโดยแท้จริง

3. ยุคความก้าวหน้าทางปัญญา (Enlightenment) ความก้าวหน้าทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในยุคนี้เห็นได้ชัดเจนในศาสตร์สองสาขาใหญ่ คือ ความก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าในทางสังคมศาสตร์ ในยุคนี้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการสร้างรูปแบบสังคมใหม่ นับเป็นพลังทางการเมืองที่มีส่วนทั้งในการต่อต้านและสนับสนุน การเปลี่ยนแปลงโดยเห็นได้จากมหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศส เน้นหนักไปในทางสังคมศาสตร์ สถาบันทางการเมืองการปกครอง ฝรั่งเศสจึงเป็นต้นตำรับของการปฏิวัติทางสังคม ประเทศอังกฤษเน้นหนักไปในทางศิลปศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาทางคุณค่า ปรัชญาให้เกิดความกว้างขวางทางความคิด ส่วนหนึ่งของการศึกษาในอังกฤษที่เจริญอยู่ภายนอกมหาวิทยาลัยมีส่วนในการก่อให้เกิดการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม ในเยอรมันเน้นหนักไปในทางพื้นฐานความรู้ เยอรมันเป็นต้นแบบของการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย เน้นการศึกษาโดยการค้นคว้าวิจัย และส่วนในสหรัฐอเมริกานอกจากจะนับว่าเป็นการสะท้อนยุคความก้าวหน้าทางปัญญา (Enlightenment) ได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังนับว่าเป็นพัฒนาการที่เป็นผลสะท้อนที่เห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรมของภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการต่อสู้ทางชนชั้นใหม่ อุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกายังมีลักษณะที่เป็นการผสมผสานของอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันทั้งในด้านลัทธิความเชื่อ ปรัชญาการศึกษา การเมือง การปกครอง นอกจากนี้ ยังเป็นการเริ่มศักราชใหม่ของการศึกษาเพื่อมวลชน (Mass Education) ที่มีลักษณะเชื่อมประสานกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ในขณะที่อังกฤษกับเยอรมันขณะนั้นการศึกษาอุดมศึกษายังมีโครงสร้างที่เป็นการศึกษาเพื่อพวกผู้ดีหรือชนชั้นผู้นำ แต่การศึกษาในสหรัฐอเมริกาเริ่มมีลักษณะที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติรอบตัวมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังสงครามกลางเมืองมาแล้ว ประธานาธิบดีโทมัส เจฟเฟอร์สัน และอับราฮัมล์ ลินคอนน์

พยายามสร้างนโยบายทางการศึกษาให้เป็นกฎหมาย เน้นให้แต่ละรัฐมีความเสมอภาค มีมหาวิทยาลัยที่เชื่อมประสานกับท้องถิ่น ตอบสนองความต้องการในเรื่องวิชาชีพ เน้นความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม นับเป็นรูปแบบการศึกษาที่สะท้อนให้เพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกลางมากยิ่งขึ้น

3. ระบบการเรียนการสอน

การสอนของสถาบันอุดมศึกษาในระยะแรก ๆ นั้นเป็นความพยายามที่จะให้รู้ ฝึกฝนจิตใจ รวมทั้งความประพฤติของคนที่จะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้วให้เป็นคนที่มีค่ามีความหมายแก่สังคมและกลุ่มชนในยุคนั้น ๆ สิ่งที่เรียนและสอนกันก็เปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อและทรรศนะของบุคคลที่มีบทบาทในการกำหนดคุณค่าและความรู้ของสิ่งที่จะเรียน (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2518 : 7) ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะกำหนดความรู้ที่เห็นว่าสำคัญและจำเป็นสำหรับกลุ่มผู้นำจำนวนน้อย (Elite Group) วิชาที่เรียนกันจึงเป็นพวกวิชาศิลปศาสตร์ วิชาศิลปศาสตร์ในระยะแรกมีเพียงภาษา (Grammar) หลักการพูด ดนตรี คณิตศาสตร์และปรัชญา ระยะหลังจึงแบ่งเป็นเจ็ดประการชัดเจน คือ ตรีบถ ได้แก่ ไวยากรณ์ วาทศิลป์และตรรกศาสตร์ กับ จตุรบถ ได้แก่ เลขคณิต เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และสังคีตศาสตร์ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524 : 6) เมื่อศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมและวงการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7-8 สถาบันอุดมศึกษาก็ถูกจำกัดเสรีภาพในการศึกษาไปด้วย โดยที่ความรู้และเหตุผลจะเน้นมากไม่ได้ การศึกษาจะต้องเป็นเรื่องของการยอมรับความเชื่อและทำความเข้าใจกับเนื้อหาและเหตุผลทางศาสนาเป็นหลักสำคัญ (Holmes, 1970 : 646) เมื่ออิทธิพลของศาสนาคลายตัวลงบ้างแล้ว โดยเฉพาะในยุโรปประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 11 เป็นต้นไป การคิดหาเหตุผลในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติมีมากขึ้น แนวคิดของการสอนระดับอุดมศึกษาจึงหันไปเน้นในเรื่องของการใช้ความคิดและเหตุผลมากขึ้น เป็นการเน้นเพื่อประโยชน์ของเหตุผลและความดีในตัว ไม่มุ่งเพื่อประโยชน์หรือเป็นเครื่องมือของสิ่งอื่น เนื้อหาวิชาก็หันไปทางศิลปศาสตร์เจ็ดประการอีก ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยแรก ๆ ของยุโรป (Haskins, 1972 : 27)

การเรียนการสอนเพื่อความเป็นคนมีค่า มีความหมาย และมีเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ โดย

ทั่วไปมักจะจัดไว้ต่างหาก ไม่นำมาปะปนกับการเรียนวิชาเฉพาะหรืออาชีพอื่นๆ แต่ในสมัยกลาง (Mediaeval period) แนวคิดเปลี่ยนไป มีการนำเอาศิลปศาสตร์นี้มาเป็นองค์ประกอบของการสอนร่วมกับวิชาชีพเฉพาะอื่นๆ ด้วย โดยเอามารวมไว้ในสถาบันเดียวกัน แนวคิดนี้เองเป็นพื้นฐานของการสอนวิชาการศึกษาทั่วไป หรือวิชาพื้นฐานทั่วไปที่ปฏิบัติกันอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในปัจจุบัน และควบคู่ไปกับการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปดังกล่าวมาแล้วนั้น สถาบันอุดมศึกษายังมีจุดมุ่งหมายของการสอนเพื่อการอาชีพอีกด้วย อาชีพที่มีการสอนกันนั้นมักจะเป็นอาชีพชั้นสูงที่จำเป็นจะต้องศึกษาอย่างมีระเบียบ มีแบบแผนเฉพาะ และใช้เวลา เป็นวิชาชีพที่ไม่สามารถจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเพียงคนเดียว ซึ่งในสมัยกรีกโบราณนั้นถือกันว่ามีอยู่ 3 สาขา คือ แพทย์ สถาปนิก และครู (Clarke, 1971 : 100) ส่วนทางตะวันออกนั้นขอบเขตของวิชาชีพกว้างขวางกว่า เช่น ทางด้านศิลปะนั้นครอบคลุมทั้งสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม วรรณกรรม และศิลปกรรม เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีอาชีพรับราชการ (ทำงานกับพระราชา) ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาชีพที่ต้องมีการฝึกฝนเช่นกัน (Fehl, 1962 : 71-72) การสอนวิชาชีพในสมัยก่อนนั้นเป็นการสอนจากชีวิต ของจริง และสภาพจริง เป็นการฝึกฝนชนิดที่เรียกว่าฝึกปฏิบัติงานจริง (Apprenticeship) เป็นการผสมผสานทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกันอย่างแท้จริง

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะสังคมยุโรปเมื่อพ้นยุคมืดมาแล้วทำให้ความต้องการอาชีพใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น อาชีพที่มีการจัดสอนในสถาบันอุดมศึกษานี้ก็คือ อาชีพนักกฎหมาย นายแพทย์ และอาชีพสอนศาสนา การจัดสถาบันเพื่อการสอนในยุคนี้ก็เปลี่ยนไปจากเดิม โดยที่ในสมัยโบราณนั้นครูคนใดมีความชำนาญด้านใดก็สอนกัน ณ ที่นั้น แต่ในยุโรปสมัยกลางนี้ครูจะไปรวมกันตั้งสำนักขึ้นเรียกว่า สำนักของครู (University of Masters) เช่น ที่มหาวิทยาลัยปารีสเมื่อเริ่มตั้งใหม่ๆ หรือไม่เช่นนั้นนักเรียนจะไปรวมกลุ่มกันเองแล้วหาครูมาสอนกลายเป็นสำนักของนักเรียน (University of Students) คำว่า มหาวิทยาลัย (University หรือ Universitas) ก็เกิดขึ้นในยุคนี้ มีความหมายถึงกลุ่มคนที่รวมกลุ่มกันอยู่ (The Society, the Whole) เพื่อประโยชน์และความเป็นอิสระในการที่จะศึกษาและค้นคว้าสิ่งที่ตนเองสนใจ

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าการสอนหรือการให้การศึกษาทางวิชาชีพ เป็นงานหลักอย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถาบันใดหรือประเทศใดก็ตามรูปแบบของวิชาชีพก็มีต่างๆ

กันมากขึ้น (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524 : 8)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการเรียนการสอนนั้น ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในหลายประเทศโดยเฉพาะในยุโรป ขาดการติดต่อระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาอยู่เสมอ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษามาก อาจารย์ผู้สอนอาจไม่รู้จักนักศึกษาแม้แต่ชื่อ หรือรู้จักเพียงผิวเผิน นักศึกษามักถูกปล่อยปละละเลย การสอบไล่ก็ขึ้นอยู่กับโชคและความสามารถในการศึกษาหาความรู้อย่างหนักของนักศึกษาเองในช่วงหลาย ๆ สัปดาห์ก่อนการสอบไล่ สภาพการณ์เช่นนี้ไม่เหมาะที่จะให้มีอยู่ต่อไป

ด้วยความเชื่อที่ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่ดีและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ปัจจุบันระบบการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมีการจัดกลุ่มของนักศึกษาและมีอาจารย์เป็นผู้ให้การแนะนำ ทำให้นักศึกษาได้รับการแนะแนวที่มีผลดีขึ้น นอกจากนี้ ได้มีการนำระบบการสอบวัดผลบ่อย ๆ มาใช้แทนการสอบไล่ในปลายปีเพียงหนเดียว

ถึงแม้ว่าการเรียนการสอนในระบบใหม่จะจัดว่าให้ประโยชน์มาก แต่ก็ยังมีข้อเสียสำหรับนักศึกษาเวลาพิเศษ (Part-time students) ซึ่งไม่สามารถมาเรียนในชั้นหรือทำการทดลองในห้องปฏิบัติการได้อย่างต่อเนื่องเพราะต้องทำงานประจำ แนวการแก้ปัญหาสำหรับนักศึกษาเวลาพิเศษ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสามารถช่วยได้ก็คือ การจัดให้มีชั้นเรียนในเวลาเย็นในวันหยุดและจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดทั้งปี และการใช้ระบบหน่วยกิต (Credits) เป็นประโยชน์มากทำให้นักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาในเวลาอันสมควร และอีกไม่นานมหาวิทยาลัยอาจจะสนใจใช้วิธีการของวิทยาลัยชุมชนในสหรัฐอเมริกา คือ การยอมรับความสามารถที่นักศึกษาปฏิบัติในการทำงานในอาชีพ เทียบเท่ากับความรู้ที่เขาสามารถหาได้จากการศึกษาเล่าเรียนควบคู่ไปกับการศึกษาของเขา

4. การแนะแนว

การที่นักเรียนจะพิจารณาเลือกเรียนการศึกษาในแบบระยะสั้นหรือระยะยาว จะเลือกเรียนสาขาใด และในวิชาที่มีอยู่จะเลือกวิชาใดเป็นการตัดสินใจยาก ดังนั้น ในระบบเสรีการแนะแนวนับว่ามีบทบาทที่สำคัญ สำหรับการแนะแนวในระดับอุดมศึกษายังไม่สามารถมองเห็นได้

อย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา แต่อาจสรุปได้ว่า นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้ใหญ่แล้ว สามารถจะแนะแนวการศึกษาให้แก่ตนเองได้ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำงานและตลาดแรงงานในอนาคต

2. ปรึกษาหารือกับอาจารย์

3. ติดตามข่าวความเคลื่อนไหวของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นการติดต่อระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้

5. การมีส่วนร่วมของนักศึกษา

การมีส่วนร่วมของนักศึกษาเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ

1. การเข้าร่วมรับผิดชอบการบริหารมหาวิทยาลัย

2. การมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรในสาขาวิชาต่าง ๆ

ในปัจจุบัน นักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วโลกมีส่วนร่วมในกิจการของมหาวิทยาลัยของตน ใหลายประเทศนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการ ซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริหารมหาวิทยาลัย ขอบเขตในการมีส่วนร่วมของนักศึกษานั้นจะแตกต่างไปในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศ**ฝรั่งเศส** ตามกฎหมายการศึกษาในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2511 ได้กำหนดว่า ให้มีผู้แทนนักศึกษาเป็นจำนวน 50 เปอร์เซ็นต์ และในสภาอื่น ๆ ให้มีผู้แทนนักศึกษาคิดเป็นจำนวน 25-30 เปอร์เซ็นต์ ในประเทศฟินแลนด์ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องสิทธิในการออกเสียง ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาว่าควรจะเท่าเทียมกันหรือไม่ ในประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศออสเตรเลีย บัลกาเรีย ฮังการี เนเธอร์แลนด์ สวีเดนและสหราชอาณาจักร ต่างก็ให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าในบางเรื่องจะมีปัญหาที่ไม่อาจสรุปลงได้ แต่ก็เป็นรูปแบบของประชาธิปไตยแบบหนึ่ง (Thomas, 1975 : 71)

อย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจจะมองผ่านความจริงที่ว่าการที่นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ได้ทำให้การบริหารมหาวิทยาลัยง่ายขึ้นเลย เพราะมหาวิทยาลัยที่ทันสมัยประกอบด้วยคนเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ อาจารย์ นักศึกษาและบุคคลอื่น ๆ และนอกจากนี้ยังมีวัสดุ เงิน และปัญหาที่ยุ่งยากที่จะต้องแก้ไขเป็นประจำ การมีส่วนร่วมของนักศึกษาดังกล่าวก่อให้เกิดอันตราย

ได้ โดยนักศึกษาอาจคิดว่าตนเป็นเหมือนคนงานทางอุตสาหกรรมและเกี่ยวพันกับสหภาพแรงงาน ซึ่งจะกลายเป็นการเผชิญหน้ากัน คล้าย ๆ กับนายจ้างกับลูกจ้างในวงการอุตสาหกรรมได้

6. การจัดการอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้แสวงหาโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้การศึกษาอย่างกว้างขวาง ดังตัวอย่างในการจัดการศึกษาของประเทศ ๆ ดังนี้

สหรัฐอเมริกา

เป็นเวลานานกว่าสิบปีแล้วที่สหรัฐอเมริกาได้ทุ่มเทอย่างมากในเรื่องการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อมวลชน ทั้งนี้ เห็นได้จากอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในจำนวนร้อยละของเยาวชนวัยเรียนระดับวิทยาลัย โดยเฉพาะจากกลุ่มนักเรียนที่ระดับความถนัดและระดับฐานะในสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ แต่มีความทะเยอทะยานที่จะได้รับการศึกษาระดับสูงต่อจากการศึกษาชั้นมัธยมปลาย

ในปัจจุบัน ได้มีการเคลื่อนไหวอย่างมากในการที่จะขยายการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาให้ประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะพวกผู้ใหญ่ในหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการเปิดหนทางทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กว้างขึ้น เป็นการสนองตอบทั้งความต้องการของสังคมและของแต่ละบุคคลด้วย และการอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกากำลังเป็นเรื่องที่มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตพลเมืองทุกคนในฐานะเป็นตัวการเชื่อมโยงกับอดีต เชิดชูคุณค่าของสังคมให้สูงขึ้น ช่วยในการปรับปรุงบุคคลให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ช่วยพัฒนาความสามารถในด้านเทคนิคซึ่งมีความจำเป็นต่อสังคมมาก การศึกษาเพียงเพื่อปัจจุบันยังไม่พอจะต้องเพื่ออนาคตด้วย เพื่อเตรียมให้นักศึกษาสามารถเผชิญกับสถานการณ์ของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ขณะนี้ไม่เฉพาะแต่สหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่รวมถึงประเทศทั่วโลกที่ตระหนักว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อลดช่องว่างในส่วนนี้ การศึกษาในขั้นอุดมศึกษาจึงต้องเปิดกว้างให้แก่คนทุกระดับอาชีพ และจะต้องมีการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยได้

ยุโรปกลาง

ในยุโรปกลางก็ได้มีความเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นว่าประเทศต่าง ๆ ในส่วนนี้ของโลกพยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ซึ่งแต่ก่อนนั้นการจัดการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาของยุโรปนั้นค่อนข้างจะเป็นระบบที่ตายตัวเกินไป

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันให้ทุกคนมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาที่ดีตามความสามารถและความต้องการและจำเป็นของแต่ละบุคคล มิใช่ให้สิทธิพิเศษแก่กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งในสังคมโดยเฉพาะ

ประเทศ**สวีเดน**จากรายงานของคณะกรรมการรับเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (The Commission on Admission to Higher-Education) ได้เสนอแนะว่า บุคคลใดก็ตามที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลายในสาขาวิชาต่าง ๆ 22 สาขา ควรมีสิทธิที่จะศึกษาต่อไปในระดับการศึกษาชั้นสูงต่อจากมัธยมศึกษาได้

ประเทศ**เบลเยี่ยม**เน้นเรื่องความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงโครงการศึกษาระดับอุดมศึกษาเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้ารับการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น

การเคลื่อนไหวในการเปลี่ยนแปลงหลักการและความคิดในเรื่องการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในภาคนี้ของโลก แสดงให้เห็นว่าประเทศต่าง ๆ ได้พยายามที่จะดำเนินงานตามโครงการ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์และปรัชญาที่ได้วางไว้

จักรภพอังกฤษ

ประเทศในเครือจักรภพอังกฤษทั้งหมด เป็นตัวอย่างอันดียิ่งในการจัดการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

สหราชอาณาจักร มีการเปิด "มหาวิทยาลัยตลาดวิชา" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในการศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยนี้ได้ตั้งขึ้นตามกฎ-หมายในปี พ.ศ. 2512 และเริ่มดำเนินการจริงในปี พ.ศ. 2514 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ "การเรียนรู้และให้ความรู้โดยการสอนและการวิจัย ได้ดำเนินไปโดยวิธีการนานาประการและทุกวิถีทาง" มหาวิทยาลัยได้เสนอการสอนตามมาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี การสอนนั้นมี

วิธีการสำคัญ คือ

1. การจัดเอกสารส่งตามบ้านเพื่อนักศึกษาเรียนด้วยตนเอง

2. ใช้สถานีวิทยุ B.B.C. เป็นแหล่งบรรยายการสอน โดยเผยแพร่ไปยังนักศึกษาทั่วประเทศทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง

3. นักศึกษาจะได้รับมอบหมายงานให้ทำเป็นการบ้านและจะถูกส่งกลับคืนมา เพื่อให้อาจารย์ประเมินผล

4. มหาวิทยาลัยตลาดวิชานี้มีสาขาประจำท้องถิ่นต่าง ๆ ประมาณ 250 แห่ง ที่จะอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนการเรียนและการให้คำปรึกษา

5. ให้นักศึกษาแต่ละคนได้เข้าอยู่ในมหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่งในระหว่างภาคการศึกษาฤดูร้อน

การเปิด "มหาวิทยาลัยตลาดวิชา" นี้อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสหราชอาณาจักร ซึ่งเน้นตลอดเวลาในเรื่อง "การเปิดโอกาสในการศึกษาต่อ" ที่เป็นจุดประสงค์ที่ตั้งไว้นานมาแล้ว และการมีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มเติมไปจากมหาวิทยาลัยที่มีไว้เฉพาะสำหรับพวก "ปัญญาชนชั้นสูง" ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้ว่าในปลายศตวรรษที่ 19 นั้น ได้มีการจัดตั้งวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคขึ้น 45 แห่ง สำหรับการเปิดสอนในภาคค่ำ และต่อมาเมื่อวิทยาลัยเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ก็ได้ขยายหลักสูตรการศึกษาในสาขาวิชาประเภทบริหารธุรกิจ และวิชาทางด้านศิลปศาสตร์ต่าง ๆ มากขึ้นด้วย และบางแห่งก็ได้สอนหลักสูตร "การเรียนควบการทำงาน" (Sandwich course) ที่มีชื่อเสียงของประเทศอังกฤษ โดยวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคเหล่านี้มี 10 แห่งที่ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี และยังมีการตั้งวิทยาลัยแห่งชาติขึ้นจำนวนหนึ่ง เพื่อผลิตกำลังคนในสาขาวิชาหนึ่ง ๆ ซึ่งยังไม่มีเพียงพอ และเป็นที่ต้องการมาก ใน พ.ศ.2509 วิทยาลัยท้องถิ่นบางแห่งได้เปลี่ยนเป็นสถาบันโพลีเทคนิค ทำหน้าที่เป็น "สถานที่ใช้การสอน" (Teaching Institutions) ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการค้าและอุตสาหกรรม และสถาบันเหล่านี้ถึงแม้ว่าจะเป็นสถาบันนอกระบบมหาวิทยาลัยก็จัดได้ว่าเป็นสถาบันสูงสุดของระบบการศึกษาทางอาชีวศึกษา

แคนาดา ได้มีการจัดตั้งสถาบัน โรงเรียนและวิทยาลัยเป็นจำนวนมาก สถาบันโรงเรียนและวิทยาลัยเหล่านี้มีจำนวนและลักษณะเฉพาะจากท้องถิ่นหนึ่งไปยังอีกท้องถิ่นหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศแคนาดากว้างใหญ่ไพศาลและมีนโยบายทางการเมืองและวัฒนธรรมต่างๆ นานา วิทยาลัยชุมชนบางแห่งจะมีหลักสูตรกำหนดจำนวนปีไว้แน่นอน บางสถาบันที่คล้ายคลึงกันจัดหลักสูตรการสอนทั้งที่เป็นหลักสูตรเทคนิคจบในตัวเอง และหลักสูตรเพื่อเตรียมนักศึกษาให้ไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัย ในขณะเดียวกันอีกส่วนหนึ่งของประเทศเน้นความสำคัญและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต การเรียนระบบภาคสมทบและหาแนวทางใหม่ๆ ในการให้บริการการศึกษา

ออสเตรเลีย มีการสนับสนุนและขยายวิทยาลัยการศึกษาวิชาชีพชั้นสูง (The Colleges of Advanced Education) เพื่อเปิดโอกาสให้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มีนักศึกษาเป็นจำนวนมากเข้าเรียนในวิทยาลัยการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงเหล่านี้ สำหรับประเทศออสเตรเลียนี้มีการเน้นในเรื่องการให้การศึกษาแก่บุคคลภายนอกโดยเฉพาะครูซึ่งไม่มีโอกาสศึกษาต่อในเวลาปกติ ทั้งนี้ เนื่องจากหน้าที่การงาน หรือไม่ก็โดยสภาพทางภูมิศาสตร์ การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของออสเตรเลียยังจะจัดการฝึกอบรมช่างเทคนิคระดับต่ำและระดับกลาง เมื่อปรากฏว่าวิทยาลัยการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงหลายแห่งกำลังยกฐานะโดยการเปิดสอนหลักสูตรระดับสูง ดังนั้น จึงได้มีการจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคที่จะทำหน้าที่แทนวิทยาลัยวิชาชีพชั้นสูงที่กำลังเปลี่ยนรูปและจุดประสงค์เดิมไปเป็นมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดช่องว่างขึ้น คือ การขาดแคลนกำลังคนระดับกลางขึ้น

นิวซีแลนด์ มหาวิทยาลัยได้จัดโครงการการศึกษาภาคสมทบของประเทศมีนักศึกษาสนใจเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก นักศึกษาภาคสมทบนี้จะเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย นอกจากนี้ นิวซีแลนด์ยังได้ตั้งวิทยาลัยเทคนิคขึ้น 12 แห่ง ตามกฎหมายการศึกษาเป็นโครงการการศึกษานอกเวลาเพื่อฝึกอบรมช่างเทคนิคและนักวิชาชีพ ใช้เวลาฝึกอบรมประมาณ 3 ปี จบแล้วได้รับประกาศนียบัตร

เอเชีย

ญี่ปุ่น การคัดเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นค่อนข้างกวดขันและเข้มงวดมาก สภาการศึกษากลาง (The Central Council of Education) ได้เสนอแนวทางในการ

ปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นในเรื่องที่จะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาระดับนี้ให้มีลักษณะวิถีทางต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของบุคคลมากขึ้น เช่น การย้ายหรือโอนจากสถาบันหนึ่งหรือหลักสูตรหนึ่งไปยังสถาบันหรือหลักสูตรหนึ่ง และเพื่อที่จะทำให้ทั้งการศึกษาในขั้นต่อไปหรือการกลับมาเรียนใหม่ สำหรับประชาชนทั่วไปสะดวกและง่ายขึ้น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นได้มีการขยายวิทยาลัยเทคนิคให้มีหลักสูตร 5 ปีทั่วประเทศ และขยายวิทยาลัยขั้นต้น (Junior College) ออกไปอีกเป็นจำนวนมาก และนักศึกษาที่เข้าเรียนในวิทยาลัยขั้นต้นนี้ส่วนใหญ่เป็นสตรี ญี่ปุ่นยังมีแผนจะเปิดมหาวิทยาลัยใหม่ คือมหาวิทยาลัยทางอากาศ เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนจบระดับมัธยมศึกษาแล้วทุกคนโดยไม่จำกัด ตลอดจนให้โอกาสแก่ผู้ที่ยังเรียนไม่จบระดับมัธยมด้วย วัตถุประสงค์ก็เพื่อจัดการเรียนการสอนใหม่ทางวิทยุกระจายเสียง และได้รับการสนับสนุนจาก "สถาบันโรงเรียน" (institutional schooling) ซึ่งคาดหมายอย่างน้อยจะมีสถาบันเช่นนี้เป็นศูนย์การสอนอย่างน้อยหนึ่งแห่งในแต่ละภาคของประเทศ

สิงคโปร์ มีชื่อเสียงเด่นมากในเรื่องการจัดการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาให้มีลักษณะเป็นอาชีวศึกษา ดังจะเห็นได้จากการมีวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น สถาบันโพลีเทคนิคของสิงคโปร์ สถาบันเทคนิคต่าง ๆ และวิทยาลัยเทคนิค ซึ่งแต่ละแห่งนั้นเน้นหนักทางด้านทฤษฎีและเทคนิควิทยาลัยเหล่านี้เปิดโอกาสอย่างมากแก่นักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาหนึ่งวิชาชีพใด นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังจัดโครงการฝึกอบรมวิชาชีพในโรงเรียนให้แก่เยาวชนซึ่งอยู่นอกระบบการศึกษา โดยจัดเป็นระบบการศึกษานอกเวลาเรียนหรือฝึกอบรมตามโครงการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งหลักสูตรอาจอยู่ในรูปการเรียนและทำงานคละกันไป

ไทย ได้มีการเรียกร้องการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และเพื่อเป็นการสนองตอบแรงผลักดัน จึงได้มีการเปิด "มหาวิทยาลัยตลาดวิชา" ขึ้นในปี พ.ศ.2514 ชื่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนในการศึกษาขั้นอุดมศึกษา และแสดงให้เห็นว่าได้มีการตื่นตัวและความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้มีการศึกษาสูงขึ้น จนจำเป็นต้องหาวิถีทางเพื่อสนองความต้องการโดยตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชานี้ขึ้น

ประเทศในกลุ่มลาตินอเมริกา : ชิลี

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกานั้น ยังคงเป็นไปในรูปเดิมที่เคยเป็นมา มหาวิทยาลัยก็มีลักษณะค่อนข้างปิด คือ รับนักศึกษาจำกัดและยังไม่มีทีท่าที่แสดงให้เห็นว่ามีการเคลื่อนไหวการให้โอกาสในการเรียนขั้นอุดมศึกษาให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ถึงแม้ว่าในปีที่ผ่านไปเมื่อเร็วๆนี้ ประเทศเปรู โคลัมเบีย และเวเนซูเอลา ได้มีความเคลื่อนไหวที่จะพิจารณาจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยท้องถิ่น ตลอดจนตั้งสถาบันการศึกษาซึ่งรับผู้สำเร็จมัธยมศึกษา ซึ่งทั้งหมดเท่ากับเป็นการปฏิรูปการศึกษาอย่างสิ้นเชิง แต่ในทางปฏิบัติความเคลื่อนไหวในเรื่องแต่ละครั้งมักขึ้นอยู่กับเหตุผลทางการเมืองของแต่ละประเทศทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศชิลีเป็นประเทศที่มีการเคลื่อนไหวทางการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยของประเทศชิลีได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยท้องถิ่นขึ้น (Regional Colleges) เพื่อรับผู้สำเร็จมัธยมศึกษาซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นเข้าเรียน พัฒนาการอันนี้แสดงให้เห็นความสำเร็จในการกระจายอำนาจการบริหารมหาวิทยาลัยส่วนกลางออกไป เพราะแต่เดิมมหาวิทยาลัยแห่งชาตินี้มีเฉพาะเมืองสำคัญของชิลีเพียงสองแห่งเท่านั้น ซึ่งทำให้นักศึกษาที่มาจากท้องถิ่นเสียเปรียบผู้ที่อยู่ในเมือง

7. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาของการอุดมศึกษาในประเทศต่างๆ

7.1 ปัญหา

องค์การเพื่อการร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา (Organization for Economic Co-Operation and Development-OECD) ได้จัดประชุมเรื่องปัญหาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการศึกษาที่เกี่ยวเนื่องต่างๆหลายครั้ง ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกือบจะทุกส่วนของโลก ไม่ว่าจะเป็นในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ เอเชีย และลาตินอเมริกา ผลจากการประชุมอาจเป็นเหตุที่ทำให้การศึกษาในระดับสูงของประเทศทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลง (Thomas, 1975: 57) แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาบางประการสามารถจะแก้ไขให้หมดไปได้ แต่ก็ยังมีอีกหลายปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ปัญหาของการอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆมีดังนี้

1. จำนวนนักศึกษาเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเกือบทั่วทุกแห่งโดยเฉพาะในยุโรปมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก จากจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นจึงได้ใช้วิธีคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแทนที่จะให้เข้าเรียนโดยเสรี

2. ปัญหาการรับนักศึกษาเข้าเรียนจะใช้วิธีคัดเลือกหรือเปิดเสรีเหมือนเดิม ประเทศสังคมนิยมส่วนมากจะใช้วิธีคัดเลือก เพราะการเข้าศึกษาโดยใช้วิธีคัดเลือกนี้เท่ากับเป็นการวางแผนไว้ทั้งหมด ซึ่งจะครอบคลุมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการศึกษา ทำให้สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าถึงจำนวนงานทางธุรกิจในแต่ละสาขาและจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาในสาขาต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้ และด้วยวิธีนี้นักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมทำให้ไม่มีปัญหาจากการขาดแคลนคนที่มีความรู้ ความสามารถในการทำงาน หรือจากการที่ไม่มีงานทำหรือทำงานต่ำกว่าความรู้ โดยทั่ว ๆ ไปการคัดเลือกก็คือ การพิจารณาผู้ที่มีความสามารถและมีความเหมาะสมที่สุด ถ้าไม่มีการคัดเลือกก่อนการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ก็อาจจะจัดให้มีขึ้นในระหว่างการศึกษาหรือก่อนเวลาที่จะสำเร็จการศึกษา โดยใช้วิธีสอบเป็นหลักเกณฑ์ การคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยช่วยลดปัญหาการออกกลางคัน ความผิดหวัง และความรู้สึกต่อต้านของนักศึกษาได้ และการคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษานี้ จึงทำให้นักศึกษาส่วนมากได้รับความพอใจ

3. การกระจายจำนวนนักศึกษาไปตามสาขาวิชาต่าง ๆ ไม่สมดุลย์กัน อัตราส่วนจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียนในสาขาอักษรศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและศิลปศาสตร์ (fine arts) เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยเกือบทุกแห่ง แต่จำนวนนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่านักเรียนจะได้รับคำเตือนอย่างมากในการเลือกวิชาเรียนว่า การที่เลือกวิชาผิดอาจเป็นอันตรายต่ออาชีพในอนาคตได้

4. อัตราส่วนที่ไม่สมดุลย์ระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ กับงานที่ต้องการทำ อันจะมีผลต่อการไม่มีงานทำหรือทำงานต่ำกว่าวุฒิ โดยผู้สำเร็จทางด้านสังคมศาสตร์ไม่มีงานทำเพิ่มขึ้นหลายเท่า ขณะที่ผู้จบทางด้านวิศวะอาจจะต้องทำงานในระดับช่างเทคนิคธรรมดาก็ได้

5. ปัจจัยทางสังคมและขนบธรรมเนียมที่เชื่อว่า ถ้าเลือกสาขาวิชานั้นแล้วจะก้าวหน้าสูงสุด

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในระดับมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในระดับมัธยมศึกษา นั่นคือ การขาดการแนะแนว ความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การไม่สนใจในวิชา และการขาดความสมดุลย์ระหว่างการสอน การฝึกอบรมและการมีงานทำ ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ อยู่เสมอ

7.2 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

1. การค้นคว้าหาวิธีการแก้ปัญหา

ประเทศต่าง ๆ ได้พิจารณาปัญหาของการอุดมศึกษา และหาวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อคนส่วนมาก ความเชื่อที่ว่า มหาวิทยาลัยผลิตผู้อภิสิทธิ์หมดสิ้นไปแล้ว และการศึกษาในระดับอุดมศึกษานับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา ฉะนั้น การวางแผนที่รัดกุมและการคัดเลือกอาจช่วยแก้ปัญหาส่วนใหญ่ได้ อย่างไรก็ดี ในหลายประเทศก็ได้มีความพยายามหลาย ๆ ด้าน เพื่อที่จะขยายหลักการการรับเข้าศึกษาให้กว้างขวางขึ้น และเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเทศะ โดยคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์นอกโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงจะแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะก่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และความสมดุลย์ระหว่างมาตรฐานที่สูงทางการศึกษากับความเปลี่ยนแปลงในสังคม ขอยกตัวอย่างประเทศที่ค้นคว้าหาวิธีการในการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ดังนี้คือ

ฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สวีเดน และเนเธอร์แลนด์ มีหลักการที่จะให้นักเรียนได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยอย่างเสรี แต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องจำกัดจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาในบางสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาขาแพทยศาสตร์ ทั้งนี้ เนื่องจากมีนักเรียนจำนวนมากต้องการเข้าศึกษาในสาขานี้ ในขณะที่สถานที่และอุปกรณ์การเรียนมีจำนวนจำกัด ถ้ารับนักศึกษาจำนวนมากจะก่อให้เกิดปัญหา คือ ทำให้มีการสอนที่ต่ำกว่ามาตรฐานและความไม่สมดุลย์ระหว่างงานที่มีอยู่และจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา รวมทั้งการหางานทำไม่ได้ในอนาคต

ฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยรับนักศึกษาที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทุกคนเข้าเรียน แต่ก็มีสถานศึกษาซึ่งรับจำนวนจำกัดเพื่อผลิตคนระดับสูงของประเทศ ซึ่งเป็นนักเรียนที่จบในชั้นมัธยมศึกษาที่ได้คะแนนสูง และจบมาจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง

สหรัฐอเมริกา นักเรียนทุกคนคุณสมบัติครบถ้วน สามารถที่จะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยได้ แต่กระนั้นก็ดีทุกคนก็ไม่สามารถจะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้ทุกคน การศึกษาในสังคมที่มีเสรีภาพย่อมมีการเหลื่อมล้ำกันในด้านคุณภาพการศึกษา การจัดลำดับความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงย่อมสามารถเลือกนักเรียนตามที่ต้องการได้

สหราชอาณาจักร มหาวิทยาลัยสามารถที่จะคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย รวมทั้งสามารถจำกัดจำนวนผู้ที่เข้าศึกษาด้วย ถ้าแม้รัฐบาลไม่มีความประสงค์ที่จะให้มหาวิทยาลัยรับนักศึกษาจำนวนมากเกินไป หรือจัดตั้งวิทยาลัยแห่งใหม่ขึ้นก็ตาม แต่รัฐบาลก็ยอมให้มีวิถีทางใหม่ของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ ให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด (Open University) ขึ้น

สาธารณรัฐเกาหลี ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยทางวิทยุ (the University radio) และ วิทยาลัยทางไปรษณีย์ (Correspondence College) ให้เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยโซล โดยศึกษาในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ การเกษตร และการศึกษา ทั้งนี้ ได้นำแบบอย่างของประเทศอังกฤษมาใช้ และสถานศึกษาเหล่านี้มีแนวโน้มในอนาคตที่จะได้รับความนิยมและยังให้การสอนได้ถึงระดับที่ต้องการ

หลายประเทศในยุโรปมีจุดประสงค์ให้นักเรียนที่ไม่จบชั้นมัธยมศึกษาและมีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนสามารถเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ **ฟินแลนด์**มีคณะกรรมการมหาวิทยาลัยพิจารณาเป็นพิเศษในการเข้าเรียนของนักเรียนประเภทนี้ **ฝรั่งเศส**มีการสอบเข้าเป็นพิเศษสำหรับผู้ที่ออกจากโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยไม่มีประกาศนียบัตร ยกเว้นเฉพาะสาขาแพทยศาสตร์เท่านั้น ในประเทศ**สวีเดน**มีการวัดผลแบบใหม่ที่สามารถให้นักเรียนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยได้หลังจากที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาเป็นเวลา 2 ปี โดยนักเรียนผู้นั้นจะต้องสอบผ่าน Aptitude test ส่วน**สหภาพโซเวียตรุสเซีย**นั้น ในกรณีที่นักเรียนไม่จบการศึกษาขั้น 10 ปี แต่ถ้าศึกษาด้าน

เทคนิคมาเป็นเวลา 8 ปี ก็สามารถเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ ในประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศ**ยูโกสลาเวีย**และ**ฮังการี** ให้ผู้ที่กำลังทำงานอยู่สามารถเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ โดยวิชาที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับงานในอาชีพที่ทำอยู่ได้

2. แนวโน้มของการอุดมศึกษา – การอุดมศึกษาเพื่ออาชีพ

ในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น มีปัจจัยหลายอย่างทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เมื่อผนวกกันเข้าแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมาก แต่ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วจะพัฒนาไปได้ยากมาก หากการศึกษาในระดับอุดมศึกษามุ่งสอนกันแต่เนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นการเรียนกันเป็นอาชีพแทนที่จะเรียนเพื่ออาชีพ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าผู้เข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ดังนั้น หากประสงค์ให้การศึกษาระดับนี้มีส่วนเสริมสร้างสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแล้ว จำต้องปรับการให้การศึกษาในระดับนี้จัดสอนวิชาชีพหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ดังนั้น ในการให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่ออาชีพนั้น การจัดอุดมศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชา เปลี่ยนแปลงวิธีการให้การศึกษา เปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิธีการรับนักศึกษาเข้าเรียน นอกจากนั้น จะต้องเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่ว่า สถาบันอุดมศึกษานั้นคือ มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยเท่านั้น สถาบันอื่น ๆ ในสังคมก็สามารถเป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ด้วยเช่นเดียวกัน

ดังนั้น การเปลี่ยนแนวความคิดและเปลี่ยนวิธีการในการให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งนับเป็นการแพร่ขยายการอุดมศึกษาออกไปหาประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้ดีทางหนึ่งนั้น อันจะตรงตามจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การอุดมศึกษาควรมีแนวโน้มที่ต้องเปิดกว้าง คือ

1. ไม่ควรจำกัดอายุในเรื่องการเข้ารับการศึกษา
2. ไม่ควรมีการสอบเข้าเรียน
3. ไม่ควรกำหนดจำนวนปีที่เรียน
4. ไม่ควรจำกัดเพศและวัย

5. วิชาการต่าง ๆ ที่จัดให้เรียนให้ศึกษาหาความรู้ ควรจัดไว้หลายรูปหลายลักษณะ มุ่งพัฒนาทักษะของอาชีพและแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และจะต้องกำหนดวิชาเรียนไว้หลาย ๆ วิชา

6. จัดหลักสูตรระยะสั้นให้ควบคู่กันไปกับหลักสูตรระยะยาว และจะต้องมีศูนย์ฝึกฝนอาชีพระยะสั้นเพื่อสนองความต้องการของบุคคลและท้องถิ่นเป็นพิเศษ ศูนย์ฝึกฝนอาชีพดังกล่าวอาจจัดตั้งเป็นวิทยาลัยชุมชน สถาบันอาชีพ หรือสถาบันอิสระอื่นใดตามความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ส่วนสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ก็ควรให้การศึกษาอบรมวิชาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน เกณฑ์ในการรับเข้าเรียนก็ควรเปิดไว้ให้กว้าง และควรถือหลักงานอาชีพมากกว่าประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร

หลักการและวิธีการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อปวงชนดังกล่าวนี้ได้มีประเทศหลายประเทศได้ดำเนินการมาบ้างแล้ว ในประเทศ**ฝรั่งเศส**นั้นมหาวิทยาลัยแวงซานได้จัดให้มีศูนย์วิชาชีพขึ้นมา ในศูนย์วิชาชีพดังกล่าวนี้มหาวิทยาลัยได้เปิดการฝึกฝนอบรมอาชีพต่าง ๆ ถึง 26 สาขาวิชาชีพ และมีครูอาจารย์ประจำการในศูนย์วิชาชีพดังกล่าวถึง 400 คน นอกจากครูประจำการแล้ว ยังมีผู้ชำนาญการพิเศษที่มหาวิทยาลัยจ้างเข้ามาทำการฝึกอบรมนักศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก ศูนย์วิชาชีพของมหาวิทยาลัยดังกล่าวสามารถรับนักศึกษาเข้าเรียนได้ถึงหนึ่งหมื่นสองพันคน เกณฑ์การรับเข้าเรียนก็ใช้เกณฑ์กว้าง ๆ กล่าวคือ รับคนงานพวกหนึ่งและรับบุคคลที่ไม่ได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา การเรียนการสอนและการฝึกอบรมก็ใช้วิธีเรียนโดยการทำงาน และทำงานเพื่อให้เกิดการเรียนประสมประสานกันไป การจัดการอุดมศึกษาในประเทศฝรั่งเศสปัจจุบันนี้มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งที่จัดการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยแวงซาน

<u>อียิปต์</u>ได้ปฏิรูปการจัดการอุดมศึกษาโดยได้พัฒนากิจการด้านอุดมศึกษาสำหรับคนส่วนใหญ่ อียิปต์รวมสถาบันเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั่วประเทศเข้ามาเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี แล้วดำเนินการค้นคว้าทดลองในเรื่องการให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยรับนักศึกษาที่ผ่านงานการบริหารมาแล้ว และบรรดานักบริหารเหล่านี้กำลังดำเนินงานการพัฒนา เมื่อนักบริหารเหล่านี้ได้ผ่านการฝึกอบรมจากมหาวิทยาลัยไปแล้วก็จะได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดตั้งศูนย์เสริมสร้างความ